

Ο ΠΟΛΙΤΗΣ

γιὰ
τὸν Καβάφη
Σ. ΙΑΙΝΣΚΑΓΙΑ

οἱ δίκες τῶν
βασανιστῶν

Γ. ΚΑΡΡΑΣ

ή συνταγματικὴ προστασία
τῆς ἀκαδημαϊκῆς ἐλευθερίας

Α. ΜΑΝΕΣΗΣ

ἱστορία
τελειωμένη,
ἱστορία
χωρὶς
τελειωμό

L. ALTHUSSER

οἱ κοινωνικὲς τάξεις
σύμφωνα μὲ τὸ μαρξισμὸ

Ν. ΠΟΥΛΑΝΤΖΑΣ

• τὰ δυτικοευρωπαϊκὰ πανεπιστήμια

A. ΦΡΑΓΚΟΥΔΑΚΗ

• γιὰ τὸ πρόγραμμα τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς

A. ΜΠΑΓΙΟΝΑΣ

μηνιαία ἐπιθεώρηση • τεῦχ. 6 • νοέμβρης 1976 • τιμὴ τεύχ. 40 δρχ.

και γραμματα γνωριζω και γραμματα γνα

ΣΤΑΛΙΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΠΟΣΤΑΛΙΝΟΙΟΗΣΗ

**Τὸ ἀκόλουθο κείμενο,
πρόλογος τοῦ Λουὶ ’Αλιουσὲρ
οἰο βιβλίο τοῦ
Dominique Lecourt,
*Lyssenko, Histoire réelle
d'une «science
prolétarienne»*,**

Maspero, Παρίσι 1976,
δὲν ἀποτελεῖ πραγματεία
ποὺ θέλει νὰ ἀνακενάσει
τὶς περὶ βιολογίας
ἀπόφεις τοῦ Λιοένκο,
ἀλλὰ κριτικὴ
τῶν ὅρων ποὺ ἐπέτρεψαν
τὴν ἄνθηση τοῦ
λυσεγκιοροῦ
καὶ γενικότερα
τοῦ οιαλινιοροῦ.

**‘Ο Πολίτης,
μὲ τὴν ἐπιλογὴ τοῦ
κειμένου τοῦ Λ.Α.
καὶ τὴν κριτικὴ
στὸ βιβλίο τοῦ
Ζὰν ’Ελλενοτάιν,
‘Ιστορία τοῦ
οιαλινικοῦ φαινομένου,
προσηπαθεῖ νὰ ουρβάλει
οὲ μιὰ κριτικὴ
θεώρηση τῆς ιστορίας
τοῦ οιαλιοτικοῦ κινήματος.**

‘Ιστορία τελειωμένη ίστορία χωρὶς τελειωμό

τοῦ Louis Althusser

μετάφραση: "Αγγελος Ελεφάντης

Δὲν θὰ παρουσιάσω αὐτὸ τὸ βιβλίο. "Ας κριθεῖ ἀφοῦ διαβαστεῖ. Καὶ ἂν κάποιος, δπως εἶναι φυσικό, ἔχει ἀντιρρήσεις, ἃς τὸ πεῖ κι ἃς γράψει κάτι καλύτερο.

"Ἀποτελεῖ στὸ ἔξῆς παιχνιδάκι γὰ διακηρυσσεται σὲ κάθε περιπτωση πῶς δὲ Λυσένκο¹ ἦταν ἀπατεώνας καὶ πῶς χρωτάει τὴν τύχη του στὴν αὐθαιρεσία τοῦ Στάλιν. "Αντίθετα, ὅμως, εἶναι διάβημα τολμηρὸ καὶ δύσκολο τὸ νὰ καταπιαστεῖ κανεῖς, ὡς μαρξιστής, μὲ τὴν ίστορία τοῦ λυσενκισμοῦ.

Τὸ βιβλίο αὐτὸ καὶ τὸ ἀντικείμενό του μοῦ δίνει ἀπλῶς τὴν εὐκαιρία νὰ ὑπενθυμίσω μερικὰ πράγματα ποὺ καὶ ὀφθαλμοφανὴ καὶ ἀλησμόνητα εἶναι.

Γιατὶ ἡ μεγάλη καὶ ταραχώδης περιπέτεια τοῦ λυσενκισμοῦ, ποὺ καλύπτει περίπου μιὰ πεντηκονταετία σοβιετικῆς ίστορίας, ποὺ κινητοποίησε διαδοχικὰ τὶς δυνάμεις τοῦ ἀγροτικοῦ μηχανισμοῦ, τῆς ἐπίσημης φιλοσοφίας, καὶ τέλος, μὲ τὴν ἀποθέωση τοῦ 1948, τὶς δυνάμεις ὀλόκληρου τοῦ κρατικοῦ μηχανισμοῦ καὶ ὅλων τῶν κοιμουνιστῶν τοῦ κόσμου — ἡ μεγάλη αὐτὴ σκανδαλώδης καὶ δραματικὴ ίστορία μᾶς θεωρητικῆς ἀπάτης, ποὺ γιὰ δεκαετίες ὀλόκληρες γεννούσε συγκρούσεις, ἀλληλοπαραγμούς, τραγωδίες καὶ θύματα: ἡ ίστορία αὐτῆ, ἀπλούστατα, δὲν ἔχει γραφτεῖ. Κοιμᾶται στὴ σιγὴ τῶν θεόκλειστων σοβιετικῶν ἀρχείων, ἐνῶ δὲ θεωρητικὸς καὶ πολιτικὸς τῆς ἐνταφιασμὸς εἶναι γεγονός τετελεσμένο. Δυναστεύει, βέβαια, ἀκόμη τὴ μηνή δύσων ἐπέξησαν ἀπὸ τὴν καταπίεση καὶ τὸν ἔκβιασμό· κανένας Σοβιετικός, φιλόσοφος ἢ ἐπιστήμονας, δὲν ὑψωσε ἡ δὲν μπόρεσε νὰ ὑψώσει τὸ ἀνάστημά του γιὰ νὰ ἀναλύσει μὲ μαρξιστικὲς ἔννοιες αὐτῇ τὴν ίστορία, καὶ νὰ φέξει λίγο φῶς στὰ σκοτάδια τῆς.² Καὶ στὴ σιγὴ αὐτῇ τῶν Σοβιετικῶν ἀποκρίνεται μιὰ ἄλλη σιγὴ: τῶν κοιμουνιστῶν ποὺ ἔζησαν ἔξω ἀπὸ τὴν ΕΣΣΔ τὸν ἵδιο καταναγκασμό, τὴν ἴδια ίστορία, καὶ σιωποῦν.

και γραμματα γνωριζω και γραμματα γνα

Πρόσκειται γιὰ ἔνα ἀνήκουνστο παράδοξο. Τὸ ἵδιο μποροῦμε γὰ ποῦμε γιὰ τὴν τρομερὴ πραγματικότητα ποὺ βαφτίστηκε μὲ τὸ γελοῖο ὄνομα «προσωπολατρία», τὸ ἵδιο γιὰ τὴν Τρίτη Διεθνή,⁴ καθὼς καὶ γιὰ πόλλὰ ἄλλα ἐπεισόδια τοῦ ἑργατικοῦ κινήματος. Τὰ κομμουνιστικὰ κόμματα, ποὺ, πρώτη φορὰ στὴν ἴστορία τοῦ κόσμου, ὁ Μάρξ τὰ δύπλισε μὲ ἐπιστημονικὰ μέσα γιὰ νὰ κατανοοῦν τὴν ἴστορία, πράγμα ποὺ κατοφθάνουν περίτου δταν πρόκειται γιὰ τὴν ἴστορία τῶν ἄλλων ἥ γιὰ παροχημένες ἐποχές, ἐμφανίζονται ἀνίκανα νὰ γράψουν μὲ μαρξιστικὸ τρόπο τὴ δικῆ τους ἴστορία — κυρίως δταν τοὺς ξεφεύγει ἀπὸ τὰ χέρια.

Γιὰ νὰ ξεμπλέξουμε, δὲν ἀρκεῖ βέβαια ἡ εὔκολη ἐπιχειρηματολογία ποὺ διατείνεται δτι ἡ ἴστορία εἰναι ἀδιαφανής, δτι ἀκόμη καὶ ἡ δεύτερη φορά θέληση μπορεῖ νὰ ὑποκύψῃ στὶς ἀντικειμενικὲς συνθῆκες καὶ νὰ χάσει τὸν ἔλεγχο, δτι τὸ παρελθόν, ἡ παραδοση, οἱ συνήθειες (ποὺ τόσο φοβόταν ὁ Λένιν) μποροῦν νὰ συντρίψουν τὸ παρόν κάτω ἀπὸ τὸ βάρος τους. Γιατὶ οἱ συνθῆκες ἐπιδέχονται καὶ αὐτὲς ἀνάλυση (καὶ ἀν, γιὰ νὰ τὶς καταλάβουμε, χρειάζεται νὰ ἐφεύρουμε νέα ἐννοιολογικὰ ἑργαλεῖα, ποιός τὸ ἀπαγορεύει;). Τέλος, ἀν ὑποθέσουμε πῶς οἱ κομμουνιστὲς παραμελοῦν ἀντὶ τὴν ἀνάλυση, οἱ συνέπειες τῆς πιὸ ζοφερῆς ἴστορίας εἰναι πάντοτε ἀφετὲς ὅστε, τελικά, νὰ ἀναγνωρίσουν κάποτε, ἔστω σιωπηρά, μὲ τὸ γεγονός τῆς ἐπανόρθωσης (μᾶς λεπτομέρειας ἥ τῆς πολιτικῆς γραμμῆς) τὸ γεγονός τῆς πλάνης τους.

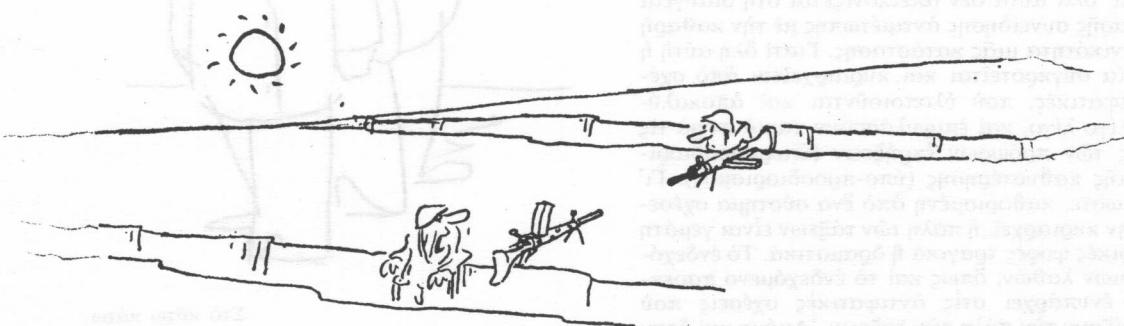
Ἄλλα, θὰ ποῦν κάποιοι, τὶ σημασία ἔχει ἡ σιγὴ γιὰ τὸ λάθος, ἀν τὸ λάθος ἐπανόρθωθήκε; Τὶ σημασία ἔχει ἀν τοῦ γύρισαν τὴν πλάτη, ἐφόσον ἡ ΕΣΣΔ «προχωρεῖ»; Μήπως οἱ Σοβιετικοὶ δὲν «ἐπανόρθωσαν», ὅπως λένε, τὶς παραβιάσεις τῆς «σοσιαλιστικῆς νομιμότητας», ποὺ ὀφείλονται, δπως λένε, στὸ σύστημα τῆς λεγόμενης «προσωπολατρίας»; Μήπως δὲν «ἐπανόρθωσαν» τὸ λάθος τοῦ λυσενκισμοῦ, ἔνανδινοντας στοὺς ἐπιστήμονες τῆς γενετικῆς τὶς ἔδρεις τους καὶ τὶς

δικαιοδοσίες τῆς προπηλακισμένης ἀρμοδιότητάς τους; Καὶ τὸ Γαλλικὸ Κομμουνιστικὸ Κόμμα, μὲ τοὺς καθοδηγητές του καλυψμένους πίσω ἀπὸ «μεγάλους διανοούμενους», ποὺ πεισσόστερο ἀπὸ κάθε ἄλλο κόμμα προχώρησε στὴν ἐξύμνηση τοῦ λυσενκισμοῦ καὶ τὴν ὑποστήριξη τῆς θέσης γιὰ τὶς «δύο ἐπιστῆμες»,⁵ μήπως δὲν διόρθωσε τὴ «σκόπευση του», μήπως δὲν ἐγκατέλειψε, δταν ἥρθε ἥ ώρα, τὶς παλαιές διακηρύξεις του καὶ τὸν ἐκβιασμὸ ποὺ ἀσκοῦσε στὰ μέλη του; Κανένας δὲν ἔδωσε ἔξηγήσεις. Ἀλλὰ τὶ σημασία ἔχει, ἀφοῦ «ἐπανόρθωσεις» ἔγιναν...

Καὶ γιὰ δποιον δὲν ἔννοει νὰ καταλάβει ἀνεπιφύλακτα, ἔρχεται νὰ ἐπιστεγάσει τὸ «σύλλογισμὸ» τὸ ἐπιχείρημα τῆς βολικῆς θεωρίας γιὰ τὴν ὑπεροχὴ τῆς πρακτικῆς πάνω στὴ θεωρία: μιὰ συγκεκριμένη πράξη ἀξίζει πεισσόστερο ἀπὸ δλες τὶς ἀναλύσεις τοῦ κόσμου!

* Ας εἰπωθεῖ, χωρὶς δισταγμὸ κανένα, δτι οἱ συλλογισμοὶ αὐτοὶ εἰναι ἀνάξιοι τοῦ μαρξισμοῦ. Πόσες φορὲς δὲν οἱ Λένιν, ποὺ (ἄς εἰπωθεῖ γιὰ δλους δσους ἐρμηνεύουν ἐρασιτεχνικὰ τὰ πάντα, μὲ τὴ θεωρία τῆς «πλαστογράφησης») ἔδινε στὸ λάθος προνομιακὸ ρόλο στὴ διαδικασία τῆς διόρθωσης τῶν γνώσεων, ὃς τὸ σημεῖο μάλιστα νὰ τοῦ ἀποδώσει στὴν πρακτικὴ τοῦ ἐπιστημονικοῦ καὶ πολιτικοῦ πειραματισμοῦ ἔνα εἶδος ἐρευνητικῆς ἀξίας σὲ σχέση μὲ τὴν «ἀλήθεια», πόσες φορὲς, λοιπόν, δὲν οἱ Λένιν δὲν ἐπανέλαβε: εἰναι σιφαρδότερο νὰ τυφλώνεσαι γιὰ τὶς αἰτίες μᾶς ἥττας ἀπὸ τὸ νὰ τὴν ὑφίστασαι· νὰ σωπάνεις γιὰ ἔνα λάθος ἀπὸ τὸ νὰ τὸ διαπράτεις.

Καὶ ἔρουμε πόσες φορὲς ἔκανε πράξη τὴ διατύπωση αὐτῆ, π.χ. σὲ σχέση μὲ τὴ συνθήκη τοῦ Μπρέστ Λιτόφσκ, τῆς δποιάς σὲ κάθε εὐκαιρία ἀνέλνε τοὺς δρους. Τὸ ἵδιο μὲ τὸν «ἐμπόλεμο κομμουνισμὸ» γιὰ τὸν δτοῖο ξανάλεγε: «πλανηθήκαμε, καὶ νὰ γιατί...». Ό Λένιν δὲν ἥταν ἴστορικός, ἄλλα ἀπὸ τὴ θέση τοῦ μαχητῆ, ἀντιμέτωπος μὲ τὶς τρομερὲς ἀντιφάσεις τῆς σοβιετικῆς ἐπανάστασης, προειδοποιοῦσε δτι τὸ ἑργα-

Κι ὑστερα, σταμάτα νὰ μοῦ λές «ἀγαπητὲ φίλε»!

και γραμματα γνωριζω και γραμματα γνωρ

τικό κίνημα διφεύλει νά άναλύει και νά γνωρίζει τό παρελθόν του, δχι από άγάπη στήν ίστορία άλλα γιά λόγους πολιτικούς, πού άφορούν τό ίδιο τό παρόν του: γιά νά μήν άγωνίζεται στά τυφλά. Γιατί πρέπει νά πάμε στό βάθος τών πραγμάτων και νά άναλύσουμε πρὸιν ἀπ' δλα τίς συνθήκες μέσα στίς δοιες γεννήθηκε τό λάθος, ώστε νά μπορέσουμε νά τό διορθώσουμε, γνωρίζοντας τί διορθώνουμε: άλλιως, και στήν καλύτερη περίπτωση, διορθώνουμε ένα μικρό μέρος του και μάλιστα έπιφανειακό. 'Ο Λένιν είχε γιά τήν πρακτική τελείως διαφορετική ίδιαν ἀπό τό νά τή θεωρεῖ περιστασιακή «έπανορθωση». 'Υποστρόγιζοντας τήν προτεραιότητα τής άναλυσης, ύποστρογιζοντας δτι τό έργατικό κίνημα πρέπει νά γνωρίζει τήν ίστορία του, νά γνωρίζει δ, τι ξράξε, δ, τι πέτυχε και σ' δ, τι άστοχησε, ύποστρογιζε τήν προτεραιότητα τής μαρξιστικής πολιτικής.

Πρέπει νά προβληματιστούμε πολὺ σοβαρά πάνω σ' αὐτό τό ζήτημα τής άντιμετώπισης τών λαθών, γιά νά άξιοποιήσουμε σωστά αντό πού έννοούσε δ Λένιν δταν έλεγε κατηγορηματικά: τό νά σωπαίνεις γιά ένα λάθος είναι χειρότερο ἀπό τό νά τό διαπράττεις.

Γιατί έμεις, πού δέν έχουμε καμιά θρησκεία, ούτε κάν τή θρησκεία τής ίδιας μας τής θεωρίας, και άκόμη λιγότερο τή θρησκεία τών σκοπών τής ίστορίας, ξέρουμε δτι ή ταξική πάλη δέν διεξάγεται ποτέ μέσα σε διάφανες και σαφεις συνθήκες, ξέρουμε άκόμη δτι τό προλεταριάτο πού διεξάγει τή δική του πάλη, έντελως διαφορετική ἀπό τήν πάλη τής άστικης τάξης, ούτε αὐτό είναι διάφανο και ἀποσαφηνισμένο ἔξ δρισμού, άλλα τάξη σύμμεικτη, πού πρέπει νά σφυρογλατεῖ συνεχῶς τήν ένότητά της. Τό προλεταριάτο μόνο μέσα στήν ταξική πάλη καταφέρνει και ἀποκρυπτογραφεῖ, και άντιμετωπίζει πραγματικά τό συσχετισμό τών δυνάμεων μέσα στόν δοιοί λειτουργεῖ, καταφέρνει και κατακτά λίγο λίγο τήν ένότητά του, τήν ταξική και τήν άγωνιστική του τοποθέτηση. Μόνο μέσα στήν πάλη πετυχαίνει νά δρίσει τή «γραμμή» τού άγώνα του. Τίποτε ἀπ' δλα αὐτά δέν ἀπεικονίζεται στή διαύγεια μᾶς καθαρής συνείδησης άντιμετωπης μὲ τήν καθαρή άντικειμενικότητα μᾶς κατάστασης. Γιατί δλα αὐτή ή διαδικασία συγκροτεῖται και κυριαρχεῖται ἀπό σχέσεις άντιφατικές, πού ύλοποιούνται και ἀποκαλύπτονται λίγο λίγο, και ἐπιφυλάσσουν καμιά φορά τίς έκπλήξεις τών πρόωρων έκρήξεων (ύπερπροσδιορισμός) ή τής καθυστέρησης (ύπο-προσδιορισμός). Γι' αὐτό άλλωστε, καθορισμένη ἀπό ένα σύστημα σχέσεων πού τήν κυριαρχεῖ, ή πάλη τών τάξεων είναι γεμάτη λάθη, μερικές φορές τραγικά ή δοαματικά. Τό ένδεχόμενο τέτοιων λαθών, δπως και τό ένδεχόμενο παρεκκλίσεων, ένυπάρχει στίς άντιφατικές σχέσεις πού προσδιορίζουν τήν πάλη τών τάξεων. Ακόμη και δταν ένα τέτοιο λάθος είχε έγκαιρως προβλεφθεῖ ἀπό μιά μειοψηφία παραγκωνισμένη, στιγματισμένη, ἀφοπλισμένη, ή ήτημένη, πάντοτε μόνο κατόπιν έօρτης άναγνωρίζεται και καταγγέλλεται (δταν άναγνωρίζεται και καταγγέλλεται!) ώς λάθος, μόνο κατόπιν

έօρτης ή παρέκκλιση άναγνωρίζεται και καταγγέλλεται (δταν καταγγέλλεται!) ώς παρέκκλιση. Και ἐπειδή ή ταξική πάλη, άκόμη και γι' αὐτούς πού είχαν δει έγκαιρως καθαρά, διεξάγεται χωρίς νά ύπάρχει κάποια έξουσία πού κρίνει και ἀποφαίνεται ἀφ' ύψηλού, πρέπει παραδόξως νά μιλάμε γιά πλάνη δίχως άλληθεια, και γιά παρέκκλιση δίχως κριτήρια. Πρόκειται πολὺ ἀπλά γιά ἀπόκλιση πού δέν μπόρεσε νά έλεγχει, ἀργοποίια, διαστρέβλωση, ήττα ή κρίση: αὐτό είναι τό λάθος και ή παρέκκλιση.

"Ετσι, γιά νά ξαναγνωρίσουμε στόν Λένιν, φτάνει ἄραγε νά άναγνωρίσουμε έκ τῶν ύστερων ένα λάθος (ή μιά παρέκκλιση) και νά άρκεστούμε στή σιωπηρή «άναγνώριση», δίχως νά άναλύσουμε, ώς μαρξιστές, τήν πραγματική ίστορία, δηλαδή τίς συνθήκες και τά αἴτιά του; 'Έγω νομίζω πώς δχι. "Αν τό κόμμα ύποχρεωθεῖ έκ τῶν πραγμάτων νά βρεθεῖ άντιμετωπο μὲ τό λάθος, άν, δταν τό λάθος γίνεται δυσβάστακτο, άρκεῖται νά τό άναγνωρίσει και νά τό «έπανορθωσει» δίχως νά πεῖ λέξη, δηλαδή δίχως νά τοῦ άφερωσει μιά πραγματική και ἐμπεριστατωμένη μαρξιστική άναλυση, τότε τό μεγαλύτερο μέρος τού λάθους θά παραμένει έκει και θά παραφυλάει. "Αποσιώπηση τοῦ λάθους, τίς πιό πολλές φορές, σημαίνει ἐπιβίωση τοῦ λάθους κάτω ἀπό τό κάλυμμα τής σιωπῆς — μὲ τή μιρρή τού «έπανορθωμένου» λάθους. Γιατί άκριβως γι' αὐτό πρόκειται: τί είδους έπανορθωση μπορούμε νά κάνουμε δταν, ἀποσιωπώντας τήν ίστορία του και παραμελώντας τήν άναλυσή του, άρνούμαστε τή γνώ-

Στό κάτω κάτω
άκόμη κι ένα παιδί ξέρει
δτι ή προσωπική έξουσία
δέν άντεχει
χωρίς δημοκρατία.

kai γραμματα γνωριζω και γραμματα γνα

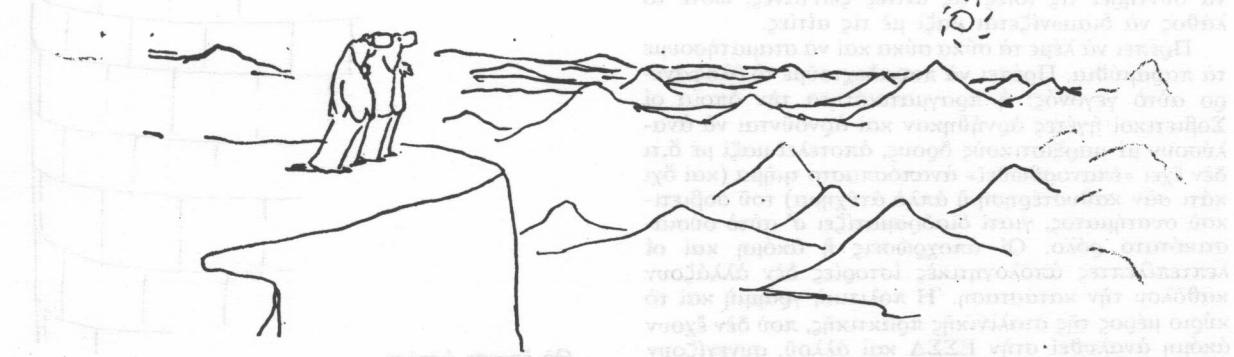
ση τοῦ λάθους; Διότι, ἐπιτέλους, πῶς μποροῦμε νὰ ἰσχυρίζομαστε πώς «έπανορθώσαμε» ἕνα λάθος τὸ δόποιο δὲν γνωρίζουμε; Σὲ παρόμοια περίπτωση, θὰ εἴμαστε καταδίκασμένοι νὰ «έπανορθώνουμε» αὐθαίρετα τὰ πιὸ κραυγαλέα ἢ τὰ πιὸ ἐνοχλητικά, καὶ μάλιστα ἐπιφανειακά καὶ δευτερεύοντα χαρακτηριστικά του· μὲ λίγα λόγια, νὰ δείχνουμε καλὴ διάθεση, δοσ πρέπει μήν τυχὸν καὶ διαταραχτεῖ ἡ καθιερωμένη τάξη πραγμάτων ποὺ τίποτε δὲν χρειάζεται τόσο πολὺ δοσ τὴ σιωπή. Ὄταν σωπάνουμε γιὰ ἔνα λάθος σημαίνει διτὶ τὸ λάθος ἐπιβιώνει. Κι αὐτὸ μὲ τὴν ὑπόθεση διτὶ συνειδητὰ γίνεται τόση «έπανόρθωση» διτὶ ἀκριβῶς χρειάζεται γιὰ νὰ ζήσει ἐν εἰρήνῃ.

Βλέπουμε λοιπὸν πῶς στὰ ζητήματα αὐτὰ τὰ δρια ἀνάμεσα στὸ λάθος, στὸν φενακισμὸ καὶ στὸ φέμα εἶναι σχεδὸν ρευστά: συνήθως ἡ τύφλωση, ἡθελημένη ἢ ἐπιβεβλημένη, δοσ ἀφορᾶ τὶς φύσεις τοῦ λάθους προδίδει μιὰ δρισμένη πολιτική.

Ο λένιν ἀπέδιδε τόση σημασία στὴ διερεύνηση τοῦ λάθους, γιατὶ ἡ ἔρευνα αὐτὴ εἶναι πάντοτε πολιτική. Μὲ δοσ ἔχει ἀποδεῖξει ὁ χρόνος, τρίτη πιθανότητα δὲν ὑπάρχει. «Πως χρειάζεται πολιτικὴ βούληση γιὰ νὰ ἔριζωθεῖ τὸ λάθος, ἄλλο τόσο χρειάζεται, ἔστω ἀνέκφραστη καὶ ἀποσιωπημένη, πολιτικὴ βούληση γιὰ νὰ μὴν ἀναλυθεῖ, νὰ μὴν κατανοηθεῖ, καὶ ἐπομένως νὰ μὴν ἔριζωθεῖ». Χρειάζεται πρόθεση γιὰ νὰ συμβιβαστεῖ κανεὶς μὲ τὸ λάθος, καὶ πολιτικές αἵτιες γιὰ νὰ τὸ ἀφήσει νὰ διαιωνίζεται. Πρέπει ἀραγε νὰ ἐπανέλθουμε γιὰ μιὰ φορὰ ἀκόμη στὴν πραγματικότητα ποὺ δρίζεται μὲ τὸν διαβόητο νεολογισμὸ «προσωπαλατρία»; Ναι πρέπει, γιατὶ ἡ σιωπὴ διαρκεῖ ἀκόμη. Θὰ μποροῦσε νὰ θεωρηθεῖ ἀήθης ἡ προσπάθεια νὰ ἐμποδιστεῖ ὁ ἐνταφιασμός, κάτω ἀπὸ ἔνα δύνομα ποὺ δὲν ἔχει τίποτε, γεγονότων τόσο μακρόβιων καὶ τραγικῶν. Μὸ τὸ 20δ συνέδριο, ἔλεγαν, «ἀναγνώρισε» τὸ λάθος (καὶ ποιό κόμμα στὸν κόσμο, πρόσθεταν, ἔδωσε ποτὲ παραδείγματα τέτοιας ἀναγνώρισης;) καὶ τὸ «έπανόρθωσε»: ἡ «σοσιαλιστικὴ νομιμότητα», δπως εἶπαν, ἀποκαταστάθηκε, μιὰ καὶ εἶχε παραβιαστεῖ. Τίποτ’ ἄλλο. Οἱ Σοβιετικοὶ ἥγετες, λοιπόν, «διόρθω-

σαν τὴ σκόπευση», κατάργησαν τὶς «ὑπερβάσεις» ἔξουσίας. Μ’ αὐτὲς τὶς «ὑπερβάσεις» εἶχαν καταπνίξει στὸ ὄνειδος, στὰ μαρτύρια καὶ στὸ θάνατο κάθε φωνῆ ποὺ τὶς εἶχε ἐγκαίρως καταγγείλει. Ἡρθε ὡστόσο μιὰ στιγμὴ ποὺ μέσα στὴν πασίδηλη καὶ ἀναμφισβήτητα ἀνοιχτὴ κρίση ἀναγκάστηκαν νὰ τὶς ἀναγνωρίσουν. Ἔτσι ἀναγνώρισαν τὸ λάθος κατόπιν ἐօρτῆς καὶ, ἀφοῦ τὸ δρισαν καὶ τὸ περιέγραψαν ώραῖα καὶ καλά, στὴ συνέχεια τὸ ἀντιμετώπισαν μὲ μερικὲς περιορισμένες ἀποφάσεις ἀπὸ τὶς δοτεῖς, δπως ἀποφάνηκαν, προερχόταν. «Ομως δοσ ἀφορᾶ τὴν ἀναζήτηση τῶν βαθύτερων αἰτιῶν του μέσα στὴν ἴστορία τοῦ σοβιετικοῦ κοινωνικοῦ σχηματισμοῦ, τὶς ταξικές συγκρούσεις του, τὴν πολιτικὴ «γραμμή» του στὴν ὑποδομὴ καὶ τὴν ὑπερδομή: σιωπή. Δὲν μιλῶ γιὰ τὶς ἀποσιωπήσεις ἢ τὰ μισόλογα τῆς στιγμῆς. Μιλῶ γιὰ μιὰ στιγμὴ ποὺ διαρκεῖ εἴκοσι χρόνια τώρα. Είναι πασιφάνεστα πὼς οἱ Σοβιετικοὶ ἥγετες ἀρνήθηκαν καὶ ἀρνοῦνται ἀκόμη νὰ ἐπιχειρήσουν τὴν μαρξιστικὴ ἀνάλυση τοῦ γιγαντιαίου λάθους ποὺ δάφτηκε τὰ ἐκαπομύρια θύματά του κάτω ἀπὸ τὴ σιωπὴ τοῦ Κράτους. Ξαναγύρισαν μάλιστα στὶς πενιχρές ἀπόπειρες ἐρμηνείας, γιὰ τὴν δοτεῖα δ Χρονοστόφη τὴν ἐποχὴ ἐκείνη εἶχε ἀφήσει νὰ φανοῦν κάποιες ἐλπίδες. Ἡ ΕΣΣΔ λοιπόν ζει σὲ μιὰ συστηματικὴ σιωπὴ ὡς πρὸς τὴν ἴδια τὴν ἴστορία. Θὰ μποροῦσε κανεὶς νὰ στοιχηματίσει: ἡ σιωπὴ αὐτὴ δὲν εἶναι ἀσχετη μὲ τὸ σύστημα τῆς ΕΣΣΔ. Είναι σιωπὴ τοῦ συστήματό της. Καὶ νὰ ποὺ ἀντηχεῖ ἡ ἥχη τῶν λόγων τοῦ Λένιν: σιωπὴ γιὰ τὸ λάθος σημαίνει πιθανὴ ἡ ἡθελημένη διαιώνιση τοῦ λάθους. «Οταν παρατείνεται ἡ σιωπὴ γιὰ τὸ λάθος, σημαίνει διτὶ τὸ λάθος παρατείνεται: Ἱσως κιόλας ἡ σιωπὴ ὑπάρχει ἀκριβῶς γιὰ νὰ διαιωνίζεται τὸ λάθος: γιὰ νὰ διατηροῦνται τὰ πολιτικὰ προνόμια ποὺ ἀποδρέουν ἀπὸ τὴ διαιώνισή του.

Δὲν ἀρνοῦμαι βέβαια οὔτε διτὶ δὲν ἔξαφανίστηκαν οἱ πιὸ αίματηρες ἐκφάνσεις τοῦ λάθους στὸ ἐπίπεδο τῶν μαζῶν, οὔτε διτὶ τώρα τὰ ἀμεσα δύματα δὲν εἶναι ἀφάνταστα πιὸ λίγα. Ὁστόσο, τὸ καταπιεστικὸ σταλινικὸ σύστημα, μαζὶ μὲ τὰ στρατόπεδα, διατηρεῖται

Βλέπετε, σύντοφε, δοσ μεγαλύτερη ἡ χώρα τόσο ἰσχυρότερη εἶναι ἡ λογική της.

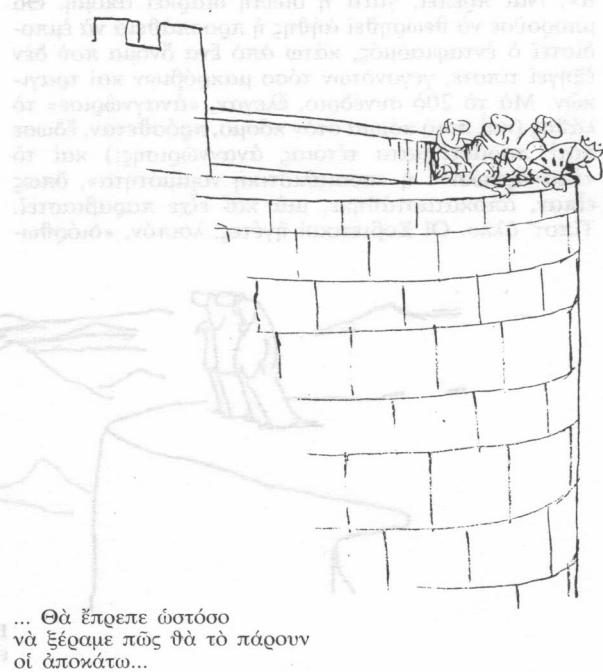
και γραμματα γνωριζω και γραμματα γνω

άκομη στήν ΕΣΣΔ, όπως επίσης διατηρούνται άκομη στήν κοινωνική, τήν πολιτική και τήν πολιτιστική ζωή οι περισσότερες μορφές της σταλινικής πρακτικής, και πώσ τους τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς Ἰδιας οἰκονομιστικῆς πολιτικῆς, ποὺ συνοδεύεται ἀπὸ τὸ ἰδεολογικὸ ἄντιβαρο ἐνὸς βερμπαλιστικοῦ ἀνθρωπισμοῦ, φρεσοὰ συμβατικοῦ καὶ νωθροῦ. Ἐξάλλου ὑπάρχει μιὰ ἔξ ἀντιδιαστολῆς ἀπόδειξη, ποὺ σίγουρα θὰ ἦταν γελοία ἂν δὲν ἦταν εὐγλωττη. Γιὰ νὰ περισσώσουν στὰ μάτια τῆς κοινῆς γνῶμης τὸν σοβιετικὸ σοσιαλισμό, ἀπολύτως ἔγκριτοι Γάλλοι κομμουνιστὲς ἡγέτες μᾶς ἔξηγούν δι τοῦ «οἱ δυσκολίες» ποὺ δοκιμάζει η ΕΣΣΔ γιὰ νὰ περάσει στὸν «δημοκρατικὸ σοσιαλισμὸ» εἶναι ἀπλὸς δυσκολίες μορφῆς, διότι, λένε, η ΕΣΣΔ καθυστερεῖ μόνο σὲ σχέση μὲ τὴ σοσιαλιστικὴ κοινωνία, δηλαδὴ μόνο σὲ σχέση μὲ τὸν ἑαυτὸ τῆς. Καὶ η ἀπόδειξη; Ἡ ΕΣΣΔ διαθέτει ὅλα τὰ «μέσα» (οἰκονομικὴ ἀνάπτυξη, γενικευμένη παιδεία) γιὰ νὰ πραγματώσει τὴν «δημοκρατία», καὶ ἐπιπλέον αἰσθάνεται τὴν «ἀνάγκη» (τὴν «ἀνάγκη μᾶς διευρυμένης δημοκρατίας» -sic!). Τὶ τῆς λείπει λοιπόν; Στὴν πραγματικότητα ἀπολύτως τίποτε. Τίποτε ἐκτὸς ἀπὸ ἔνα μικρὸ συμπλήρωμα: ή ἵδεα τοῦ «δημοκρατικοῦ σοσιαλισμοῦ» ποὺ ἀκόμη δὲν τῆς πέρασε ἀπὸ τὸ μυαλό, ἀλλὰ ὅπου νά' ναι θὰ τῆς περάσει· ἀρκεῖ νὰ περιμένουμε «ἀκόμη» λιγάκι. Ἀλλὰ τὸ δυστύχημα ἥ μᾶλλον τὸ γεγονός εἶναι δι της ΕΣΣΔ διαφάνερα δὲν θέλει νὰ ἔρει τίποτε γι' αὐτὴ τὴ διαλεκτικὴ τῆς καθυστέρησης, τῶν μέσων, τῆς ἀνάγκης, καὶ τοῦ «δημοκρατικοῦ» συμπληρώματος. Σὲ ἀντίθεση μὲ δσα μᾶς λένε καὶ ἀντίθετα μ' αὐτὴ τὴν ψευτοδιαλεκτική, ποὺ δὲν ἔχει ἀπολύτως τίποτε τὸ μαρξιστικό, θὰ ἦταν ἀληθοφανέστερη ἡ ὑπόθεση δι τὸ σοβιετικὸ καθεστώς δὲν ἔχει οὔτε τὰ μέσα οὔτε τὴν ἀνάγκη τοῦ «δημοκρατικοῦ σοσιαλισμοῦ». Ἀν τὸ καθεστώς αὐτὸ δὲν ἀνέλυσε πραγματικὰ καὶ μὲ μαρξιστικοὺς δρούς τὶς ταξικὲς αἰτίες τοῦ γιγαντιαίου ίστορικοῦ λάθους του, αὐτὸ ἀναμφίβολα δὲν ὀφείλεται σὲ ἔχασμα ἥ ἀφηρημάδα. Κάπου μέσα στὶς ἴδιες τὶς κοινωνικὲς σχέσεις τοῦ σοβιετικοῦ καθεστῶτος ἐνυπάρχει ἡ πολιτικὴ ἀνάγκη αὐτῆς τῆς πλάνης, ὥστε νὰ συντηρεῖ τὶς ἴδιες τὶς αἰτίες ζωντανές, ὥστε τὸ λάθος νὰ διαιωνίζεται μαζὶ μὲ τὶς αἰτίες.

Πρέπει νὰ λέμε τὰ σύκα σύκα καὶ νὰ σταματήσουμε τὰ παραμύθια. Πρέπει νὰ παραδεχτοῦμε τὸ διοφάνερο αὐτὸ γεγονός: ἡ πραγματικότητα τὴν δόποια οἱ Σοβιετικοὶ ἡγέτες ἀρνήθηκαν καὶ ἀρνοῦνται νὰ ἀναλύσουν μὲ μαρξιστικοὺς δρούς, ἀποτελεῖ μαζὶ μὲ δ, τι δὲν ἔχει «ἐπανορθωθεῖ» ἀναπόσταστο τμῆμα (καὶ δχι κάτι σὰν καθυστέρηση ἥ ἀπλὸ ἀτύχημα) τοῦ σοβιετικοῦ συστήματος, γιατὶ διαδραματίζει σ' αὐτὸ οὐσιαστικότατο δόλο. Οἱ ἀποχρώσεις ἥ ἀκόμη καὶ οἱ λεπτεπίλεπτες ἀπολογητικὲς ίστορίες δὲν ἀλλάζουν καθόλου τὴν κατάσταση. Ἡ πολιτικὴ γραμμὴ καὶ τὸ κύριο μέρος τῆς σταλινικῆς πρακτικῆς, ποὺ δὲν ἔχουν ἀκόμη ἀναλυθεῖ στήν ΕΣΣΔ καὶ ἀλλοῦ, συνεχίζουν ἀδιατάραχτα τὴν ίστορική τους σταδιοδομία. Είναι ήλιοι φαεινότερον: ἂν δὲν ἔχουν ἀναλυθεῖ, ὀφείλεται,

ἄπλοιστα, σὲ λόγους πολιτικούς: νὰ μὴ θιγεῖ, καί, ἀντίθετα, νὰ διαιωνιστεῖ ἥ ἵδια πρακτική, γιατὶ εἶναι ἀναγκαία στήν κατάσταση τῶν κοινωνικῶν σχέσεων ποὺ ἐπικρατεῖ. Ἡρα πρέπει νὰ ἀλλάξουμε διοληρωτικὰ τὸ ἐφωτημα, νὰ ἀπαρνηθοῦμε δριστικὰ τὴ γλισχρα θεωρία τοῦ «χωροχρονικοῦ ἀτυχήματος» ποὺ συνέβη σ' ἔνα σοσιαλισμὸ τόσο ἀδιατάραχτο δόσι καὶ ἥ ἀριστοτελικὴ οὐσία. Νὰ ἀρνηθοῦμε, λοιπόν, τὸ ζεύγος καὶ τὴ διάκριση «οὐσία - ἀτυχῆμα», καὶ νὰ ἀναρωτηθοῦμε ἀπλὰ ἀλλὰ στὰ σοβαρά: *Ποιές εἶναι οἱ κοινωνικὲς σχέσεις ποὺ συνθέτουν σήμερα τὸν σοβιετικὸ σηματισμό;*

Τὸ ἐπεισόδιο Λυσένκο δὲν ἔχει βέβαια τὸ ἕδιο βάρος στήν ίστορία. Ἀλλὰ εἶναι ἔξισον διδακτικό. Καὶ μᾶς ἐνδιαφέρει ἄμεσα, μιὰ καὶ τὸ Γαλλικὸ Κομμουνιστικὸ Κόμμα στήν ὑπόθεση αὐτὴ διαδραμάτισε δόλο ἰδεολογικῆς καὶ πολιτικῆς πρωτοπορίας στὰ χρόνια 1948-52. Καὶ ἐδῶ ἐπίσης ἔγιναν «ἐπανορθώσεις». Ἀλλὰ πῶς; Χωρὶς καμιὰ ἀνάλυση. Συνακόλουθα, πόσες δυνατότητες ὑπῆρχαν νὰ φτάσουμε ὡς τὶς οἵζες τοῦ κακοῦ, καὶ νὰ ἐπιδράσουμε στὰ ἀποτελέσματα γνωρίζοντας τὶς αἰτίες τους; Τὸ φαινόμενο περιορίστηκε μόνο σ' ἔκεινο τὸ τμῆμα ποὺ ἔμελε νὰ «ἐπανορθωθεῖ». Ἀκοιβῶς δπως οἱ Σοβιετικοὶ περιόρισαν τὰ ἔργα καὶ ἡμέρες τῆς σταλινικῆς παρέκκλισης στήν καθαρὸ νομικὴ πλευρὰ τῶν «παραβιάσεων τῆς σοσιαλιστικῆς νομιμότητας», ἔτσι ἀκοιβῶς δ λυσενκισμὸς ἀποσμικρύνθηκε σὲ θεωρητικὸ παραλήρημα γιὰ τὰ ζητήματα τῆς βιολογίας. Ἀφοῦ λοιπὸν «ἐπανορθωσαν» τὴ θέση αὐτὴ δσον ἀφορᾶ τὴν ἐπιστημονικὴ τῆς

... Θὰ ἔρεπε ώστόσο νὰ ξέραμε πῶς θὰ τὸ πάρουν οἱ ἀποκάτω...

καὶ γραμματα γνωρίζω καὶ γραμματα γνω-

πλευρά, ἀφοῦ ἐγκατέλειψαν τὴν θεωρία τῶν «δύο ἐπιστημῶν» καὶ τὴν παρέμβαση τοῦ κράτους στὸ κῶδις τῆς ἔρευνας, ἐπιστρέψαμε χωρὶς ἄλλη ἐξήγηση στὴν καθημερινή μας ζωή. Οὕτε κουβέντα γιὰ τὸ στρώμα τῶν «διαγνοούμενων» μὲ τοὺς δποίους σχετιζόταν αὐτή η ἴδεολογία τοῦ Κράτους, τὸ δποῖο, μὲ ἐκβιασμούς, ἀπειλὲς καὶ κατατρεγμούς, τοὺς πρόδοδενε στὸν κρατικὸ μηχανισμό. Κι ὡστόσο, μέσα ἀπὸ τὸν ἕνα ἀμοιβαίο δοῦναι-λαβεῖν διακονοῦσαν τὴν κυριαρχία τοῦ κράτους στὶς λαϊκὲς μᾶζες. Οὕτε κουβέντα γιὰ τὶς ταξικὲς σχέσεις καὶ τὶς ταξικὲς συγκρούσεις, τοιμουδιὰ γιὰ τὴν οἰκονομιστικὴ καὶ ἀνενδοίαστη πολιτικὴ γραμμὴ ποὺ στήριζε δόλο τὸ σύστημα. «Οπως ἐπίσης τίποτε δὲν εἰπώθηκε γιὰ τὴν ἐπίσημη ἑκδοχὴ τοῦ διαλεκτικοῦ ὑλισμοῦ, μεσεγγυήτοια τῶν θεωριῶν τοῦ Λυσένκο οἱ δποίες τῆς ἀνταπέδιδαν τὴν ύπηρεσία, ἐπαλήθευνόντας την καὶ ἐπιβάλλοντάς την ὡς «ἐπιστήμη τῶν ἐπιστημῶν». Ή ἐλεγχόμενη «ἐπανόρθωση» τοῦ λυσενκισμοῦ δὲν ἔθηξε αὐτὲς τὶς πραγματικότητες, ἃν καὶ δέσποζαν στὴν ἰστορικὴ μοίρα τῆς σταλινικῆς ἀπόκλισης. Μέσα στὴν ἐπίσημη σιγὴ ποὺ τὶς σκέπασε συνέχισαν τὴν σταδιοδορία τους.

Αναφέρω, μέσα στά τόσα, ἔνα μόνο παράδειγμα: τή μαρξιστική φιλοσοφία. Ἐνεχόταν σε τέτοιο βαθμό, καὶ ἐνεχόταν δλοφάνερα στὸ ἐπεισόδιο Λυσένκο, ὃστε ἡ ἀνάλυση αὐτοῦ· τοῦ λάθους ἔπειπε νὰ βάλει στὴν ήμερήσια διάταξη τὴν ἔξονυχιστική ἔξετασή της.

Μιά δριμένη άποδοχή, ίσας πούμε δυτικογική, της μαρξιστικής φιλοσοφίας είχε άπο χρόνια έπικρατήσει στην ΕΣΣΔ. Στη συνέχεια δ Στάλιν, στὸ πασίγνωστο κεφάλαιο τῆς Ιστορίας τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόσμου-

τος (Μπ.), την κωδικοποίησε καὶ ἔτοι ἔγινε ἡ κυρίαρχη φιλοσοφία στὴν ΕΣΣΔ καὶ σ' ὅλα τὰ κομμουνιστικά κόρματα. Ἐννοεῖται ὅτι ὁρισμένες ἀντιφάσεις τῆς μαρξιστικῆς φιλοσοφίας, ἐντοπίσιμες ἀκόμη καὶ σὲ κείμενα τῶν Μάρξ καὶ Ἐνγκελς, ἐπέτρεψαν στὸν Στάλιν, δπως καὶ σ' ἄλλους, νὰ τὴν παροχετεύσει στὴν ὄντολογία. Ἀποκτήσαμε ἔτοι γιὰ τὴν ἴστορία μᾶς φιλοσοφίας τὴν προσποτική ποὺ παρουσιάζει τὸ ἔξις παράδοξο: ἐνώ ὑπῆρχε μὲν συγκεκριμένα καὶ ἀπτὰ μέσα στὰ θεωρητικὰ καὶ πολιτικὰ ἔργα τοῦ μαρξισμοῦ, δὲν κατάφερον μολαταῦτα νὰ αὐτοπροσδιοριστεῖ παρὰ μόνο στὸ βαθμὸ ποὺ χορηγούνται σε δριμένες ἔξειδικευμένες θέσεις, τῶν δποιών τὸ σύστημα, γιὰ ἐντελῶς βάσιμους λόγους, παραμένει προβληματικό. Μὲ δῦνα λόγια, ἦταν ἀπολύτως δυνατὸν νὰ τεθεῖ στὰ σοβαρά, μὲ μαρξιστικὸν δρους, τὸ ζήτημα τοῦ διαλεκτικοῦ ὑλισμοῦ, τῶν ἀντιφάσεων καὶ τῶν παρεκκλίσεών του, γιὰ νὰ πάσοι πραγματικὰ ἡ μαρξιστικὴ φιλοσοφία τὸν δικό της δρόμο: «τὸν κριτικὸ καὶ ἐπαναστατικό» (Μάρξ). Ὁχι· τὰ πράγματα ἔμειναν ἐκεὶ ποὺ ἤταν. Καὶ ἡ κυρίαρχη ἀποδοχὴ τοῦ διαλεκτικοῦ ὑλισμοῦ ποὺ μεταστοιχείωντε τὸν ὑλισμὸ σὲ ἔνα εἰδος ὄντολογίας τῆς ὑλῆς, δπου ἡ διαλεκτικὴ ὑδά διατύπωνται τοὺς «νόμους», αὐτῆς, λοιπόν, ἡ ἐπίσημη ἐκδοχὴ δὲν ἔστερε γνὰ ἀναγνωρίσεις ὅτι ὅλη ἡ γονιμότητα τοῦ ὑλισμοῦ καθὼς καὶ τῆς διαλεκτικῆς ἔγκειται, ἀκοιβᾶς, ὅχι στὴ διατύπωση «νόμων» ἀλλὰ θέσεων. Η ἐπίσημη ἔρμηνεία τοῦ μαρξισμοῦ γνώσισε λαμπτῷ σταδιοδομία. Εἴμαστε ύποχρεωμένοι νὰ παραδεχτοῦμε δτι καὶ σήμερα εἶναι ἡ κυρίαρχη. Γιατὶ οἱ Σοβιετικοὶ φιλόσοφοι καὶ οἱ ζηλωτές τους, μὲ ἀρνητικές καὶ δουλικές

.... Καὶ γὰρ νὰ ἔξασφαλιστεῖ τὸ πέροιασμα τῆς κοινωνίας σὲ ἔνο
ἀνώτερο ἐπίπεδο ἀνάπτυξης θὰ πρέπει νὰ φυλακιστοῦν οἱ
κάτωθι σύντροφοι....

kai γραμματα γνωριζω και γραμματα γνωρ

φραστικές διαμαρτυρίες, λογουχάρη δισήμαντες καταγγελίες τοῦ «έπαγωγισμοῦ» (sic!) — ποὺ μοιάζουν μὲ τὶς ἐπιγραφές: «προσοχὴ στὰ χρώματα» — δὲν πρόκειται ποτὲ νὰ ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ τὴν καταδυνάστευση μᾶς διοισένης ἀποδοχῆς τῆς μαρξιστικῆς φιλοσοφίας, πού, ἔκτὸς ἔξαιρέσεων, ἐμμένει τόσο ἀτάραχα στὴν «έρμηνεία» καὶ τῇ δικαιολόγηση πολιτικῶν καὶ ἐπιστημονικῶν τετελεσμένων γεγονότων: ἀπὸ τὴν καταδυνάστευση ἐπομένως μᾶς φιλοσοφίας ποὺ παραμένει ἀντιδαστικὴ καὶ στείρα. Ξέχασαν ἄραγε οἱ μαρξιστὲς φιλόσοφοι ὅτι ὁ Μάρξ ἔλεγε πῶς ἡ διαλεκτικὴ μπορεῖ νὰ γείρει ἀπὸ τῇ μᾶ ἥ ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά· μπορεῖ νὰ εἶναι «κριτικὴ καὶ ἐπαναστατικὴ» ἥ νὰ «δοξολογεῖ τὴν κρατούσα κατάσταση τῶν πραγμάτων»;

Καὶ γιὰ νὰ γυρίσουμε στὸ βαθύτερο πολιτικὸ νόμημα τοῦ ζητήματος: Γιατὶ λοιπὸν αὐτὴ ἡ σιγή, ποὺ συνεπάγεται τὸ κουκούλωμα καὶ τὴ διαιώνιση τῆς κυρίαρχης ἐκδοχῆς τῆς μαρξιστικῆς φιλοσοφίας; Ἐπειδὴ ἡ βαθύτατα συμβατικὴ καὶ ἀπολογητικὴ κλίση αὐτῆς τῆς ἐκδοχῆς, ποὺ διαπρέπει «δοξάζοντας τὴν κρατούσα κατάσταση τῶν πραγμάτων» καὶ ἀγλαΐζεται μεταβάλλοντας τοὺς θεράποντές τῆς σὲ γενικοὺς ἐπιθεωρητές τῆς θεωρητικῆς παραγωγῆς, ταιριάζει πολὺ ὠραία στὶς ὑπάρχουσες μορφές πολιτικῆς πρακτικῆς. Θὰ ἥταν πολυτέλεια ἡ πρακτικὴ αὐτὴ νὰ στερηθεῖ τὴ διακονία τῆς ἐπίσημης φιλοσοφίας: τὴν ἔχει ἀπόλυτη «ἀνάγκη». Ή κυρίαρχη ἀποδοχὴ τῆς μαρξιστικῆς φιλοσοφίας, συνεχίζοντας τὶς ἐνδοξότερες παραδόσεις τοῦ ἰδεαλισμοῦ ποὺ ἀρκεῖται νὰ «έρμηνεῖ τὰ πράγματα (Μάρξ), χρησιμεύει προκαταβολικὰ (δηλαδὴ ἐκ τῶν ὑστέρων) στὴν πολιτικὴ πρακτικὴ, γιὰ τὴν ὁποία γίνεται λόγος, ὡς ἀνώτερη μορφὴ ἐγγύησης καὶ δικαίωσης δλῶν τῶν πολιτικῶν ἀποφάσεων τῆς στιγμῆς. Εἶναι στὴν ὑπηρεσία της, γιὰ νὰ μὴν ποῦμε ὅτι εἶναι δὲ παραγιώς τῆς γιὰ δλὰ τὰ

θελήματα. Τί σημασία ἔχει ὃν δὲν δημιουργεῖ ἀπολύτως τίποτε, ἀν εἶναι παντελῶς ἀνίκανη νὰ ἀκτινοβολήσει πρὸς τὸν ἔξω κόσμο; Αὔτο τὸ εἶδος μαρξιστικῆς φιλοσοφίας εἶναι ὀπωσδήποτε χρήσιμο στὸ κόμμα ὡς ἐσωτερικὴ ἰδεολογία, γιατὶ ἐφοδιάζει τὰ μέλη καὶ τὰ στελέχη μὲ ἔναν κατάλογο κοινόχρηστων συνθημάτων καὶ παρασυνθημάτων, μὲ ἔνα σύστημα σημείων ἐσωτερικῆς ἀναγνώρισης ποὺ συντελοῦν στὸ νὰ σφυρηλατεῖται ἡ ἐνότητα τῆς δογμάτωσης. Εἶναι ἀκριβῶς ἡ περίπτωση: ἐνότητα τῆς δογμάτωσης, μάλιστα. Ὁχι δῆμως ἐνότητα γιὰ τὴν ἐνότητα, δχι ἐνότητα γιὰ ὅποιονδήποτε σκοπὸ καὶ μὲ δποιαδήποτε μέσα.

“Ολα τοῦτα, βέβαια, πληρώνονται, γιατὶ αὐτὸς ὁ ἐκπεσμός τῆς φιλοσοφίας σὲ πρακτικὴ ἰδεολογία ποὺ ἐπενδύει τὴν πολιτικὴ ἰδεολογία τοῦ κόμματος, ἐγγυούμενη τοὺς «νόμους» τῆς διαλεκτικῆς, ἀναδιπλώνει τὸ κόμμα στὸν ἑαυτὸν καὶ τὸ ἀποκόβει ἀπὸ τὸν ἐξωτερικὸ κόσμο: τοῦ στερεοῦ τὸ πολιτικὸ εὐεργέτημα ποὺ μὰ πραγματικὴ μαρξιστικὴ φιλοσοφία, «κριτικὴ καὶ ἐπαναστατικὴ», θὰ μποροῦσε νὰ προσφέρει τόσο στὴ θεωρία ὅσο καὶ στὴν ίστορική του προοπτική, σ’ δλους τὸν τομεῖς.

Αποτιμώντας μόνο αὐτὴ τὴ συνέπεια (ύπάρχουν καὶ χειρότερες), ξέρουμε μὲ ποιὸ τίμημα πλήρωσε τὸ Γαλλικὸ Κομμουνιστικὸ Κόμμα τὴ συνηγορία ποὺ παρεῖχε στὸ λυσενκισμὸ καὶ τὴ σιγή του στὰ ἐπίμαχα καὶ ἐπίδικα πολιτικά, φιλοσοφικά καὶ θεωρητικά ζητήματα. Ἐπειδὴ, ἐλαφρῶς τὴ καρδία, πέρασε κατευθείαν στὰ πρακτικά τῆς ἡμερήσιας διάταξης, ἐπειδὴ ἀπέφυγε τὴ μάχη πάνω στὴν ἀντιδαστικὴ διαστρέβλωση τῆς μαρξιστικῆς φιλοσοφίας, ἐπειδὴ δὲν τὴν κατέστησε «κριτικὴ καὶ ἐπαναστατικὴ», ἔχασε πλήθος διανοούμενους: δλους ἐκείνους πού, γιὰ τοὺς λόγους αὐτούς, τὸ ἐγκατέλειπαν δὲνας μετὰ τὸν ἄλλον, κι ἀκόμη δλους δσους στὴ συνέχεια δὲν πέρασαν στὶς τάξεις του. Τὸ δτε, μὲ ἀφορμὴ τὸν λυσενκισμό, μιλῶ

— Μιὰ στιγμὴ νὰ τελειώσω τὴ σελίδα μου

καὶ γραμματα γνωρίζει καὶ γραμματα γνε

γιὰ τοὺς διανοούμενους, δὲν εἶναι τυχαῖο. Γ' αὐτὸὺς προορίζονταν στὴν ΕΣΣΔ ἡ κυριάσκη ἐκδοκὴ τοῦ διαλεκτικοῦ ὑλισμοῦ καὶ ἡ θεωρία τῶν «δύο ἐπιστημῶν»: γιὰ νὰ τὸν συσπειρώσει καὶ νὰ τὸν τιθασέσει. Οἱ διανοούμενοι — πρόκειται γιὰ ἔνα ἀποτέλεσμα τοῦ ὑπάρχοντος καταμερισμοῦ ἐργασίας — εἶναι ἰδιαίτερα εὐαίσθητοι στὰ φιλοσοφικὰ καὶ θεωρητικὰ ζητήματα. Περισσεύονταν οἱ ἰδεολογικὲς ταξικὲς προκαταλήψεις ὅπερες νὰ μὴν παντρεύονται τὸ κόμμα τοῦ κομμουνισμοῦ: ἀλλὰ δταν, στὸ δόνομα τῆς κοριτικῆς καὶ τῆς ἐπανάστασης, πασχίζουμε νὰ προσωριθμούν οἱ διανοούμενοι σε τὴν θεωρητικὴν ἀγυρτείες, σὲ μιὰ φιλοσοφία ποὺ «δοξολογεῖ τὴν ὑπάρχουσα κατάσταση τῶν πραγμάτων», δὲν θά ἔπειτε νὰ ἀποροῦμε ποὺ ἀπομακρύνονται δταν μπροστὸν (ἔννοεῖται στὴ χώρα μας). Δὲν θά ἔπειτε ἐπίσης νὰ μᾶς ἐκπλήσσει τὸ γεγονός δτι εἶναι δύσκολο, ἄν δχι νὰ λυθεῖ, τουλάχιστο νὰ τεθεῖ (σωστὰ) τὸ «ἔρεθιστικὸ ζῆτημα» τῶν σχέσεων κομμουνιστικοῦ κόμματος καὶ διανοούμενων.

Δεδομένου διτή ή ἀντιμετώπιση κάθε λάθους είναι πάντα πολιτική, καὶ μὲ τὸν τρόπο της, δείκτης τῆς ἀκολουθούμενης πολιτικῆς, ὀναγκαστικὰ πρέπει νὰ συμπεριέλθουμε διτή, ἐν αφήσουμε τὴν κυρίᾳ ἀποδοχὴν τοῦ διαλεκτικοῦ ὑλισμοῦ ἀνικτη, στὴν πραγματικότητα ἀκολουθούμενη μιᾶ γραμμῇ καὶ ἔνα εἶδος πρακτικῆς ποὺ δὲν αἰσθάνονται καμιὰ ἀνάγκη νὰ ἀναλυθοῦν οἱ αἵτιες ἐνὸς δῆθεν «ἐπανορθώμενου» λάθους. Ἀλφηνῆς, στὴν περίπτωση τοῦ Λυσένου ἐπανορθώσεις ἔγιναν. «Ομως, σὰν νὰ ἦταν τυχαῖο, δὲν θίχτηκε ἡ ἐπίσημη ἐκδοχὴ τῆς μαρξιστικῆς φιλοσοφίας: κι αὐτὸς γιατὶ οἱ ἐκδουλεύεις τῆς χοειάζονταν.

Ἡ ἱστορία τοῦ Λυσένκο τελείωσε. Ἡ ἱστορία τῶν αἰτίων τοῦ λυσενκισμοῦ συνεχίζεται.

‘Ιστορία τελειωμένη. Ιστορία χωρὶς τελειωμό.

1. (Σ.Τ.Μ.) Τρόφιμη Ντενίσοβιτς Λυσένκο: Σοβιετικός βιολόγος, έρευνητής και πρόεδρος της Ακαδημίας Αγροτικών Επιστημών της ΕΣΣΔ μεταξύ 1948 και 1955. Συμφωνά με την Λυσένκο, η βασίστηκε σε δριμότερα πειράματα δικά του και σε έργασίες του βιολόγου Μιτσούνη, οι επίκτητες ίδιωτητες ένδος φυτικού ή ζωικού

Κι δημοσ κάπου ἐδῶ εἶχα θάψει τὸ βιβλίο τοῦ Στάλιν γιὰ τὸ ἔθνικό δέητημα.

δογανισμού, ποι ἀναπτύσσονται στὶς ἴδαιτερες συνθῆκες τοῦ περιβάλλοντος, κληρονομοῦνται. Κατὰ τὸν Λυσένκο ἡ θεωρία τῆς κληρονομικότητας τῶν Mendel καὶ Morgan, ποι ὑποστηρίζουν δὴ οἱ χαρακτήρες τοὺς δόπιους κληρονομοῦν οἱ δογανισμοὶ δοφείλονται σὲ ἴδιοτέρας τῶν χρωμοσωμάτων, ἥταν ἰδεαλισμὸς καὶ ἀστικὴ μεταφυσική.

2. (Σ.τ.Μ.) Μεταξύ 31 Ιουλίου και 7 Σεπτεμβρίου του 1948 συνήλθε σε πανηγυρική συνεδρίσιον η 'Ακαδημία Αργοτούν' Επιστημονής της ΕΣΣΔ στη Μόσχα, καί οι θεωρίες του Λαϊκού για τη γενετική έγιναν έπισημη κρατική άποψη. Στη συνέχεια έκπονηθηκαν καί τέθηκαν σε έφασμαρική τεράστια σχέδια διαντάλπασης της συβιετικής γεωργίας (άλλαγη περιβάλλοντος, διαμόδωσης νέων ειδών, έλληματισμός τῶν ειδών στις στέπες κ.λπ.), τὰ δόποια είχαν καταστροφικά άποτελέσματα, καί μόνιμα μετά από το 1956 άνασυρθηκαν. Πάντως, όλο αντό το διάστημα διάλυσενοιμός θεωρητήζεις διότι άντιτροιστεύει το ζωτανό πνεῦμα τού μαρξισμού-λενινισμού, καί στις δίνει την έπιστημονική άποδειξη στοὺς «νόμους» τῆς διαλεκτικῆς πού ὁ ίδιος διά Στάλιν είχε καταγράψει: ή διαλεκτική έται θεωρητήκε «έπιστημη τῶν έπιστημῶν».

Η «ύπόθεση Λυσένκο» ξέφυγε από τα δρια της ΕΣΣΔ. Στις 26 Αυγούστου του 1948 το γαλλικό περιοδικό του *GK Lettres Françaises* άνελαβε τη διάδοση και την υπόστρωψή του λανσαρισμού, παρά τις σφοδρές άντιδράσεις διάσημων βιολόγων, όπως ο Μονό. Τό δύο θέμα, στην ψυχοδοτούμενή απόδραση της έποχής, πήρε καθαρό πολιτικο-ιδεολογικής διαστάσεις και πλείσμα κομμουνιστές διανοούμενοι και έπιστημανες άναγκαστηκαν νά ξεχωρίσουν τη «ένα» έπιστημη, την δοτιά υπότιθεται πώς θεμελίωνε ο Λυσένκο, ένα στη Σοβιετική «Ένωση πολλοί διώχτηκαν έπειδη συνέχιζαν νά υπόστρεψουν τις θέσεις της κλασικής γενετικής.

3. Τὸ ἐνδιαφέρον βιβλίο τοῦ Roy Medvedev, ‘Ο Σταλινισμός, δὲν μπορεῖ νὰ θεωρηθεῖ μεσογειακός’ σπουδάζει τοῦ πατέρα του.

μπορει να ψεωδησει μαρξιστικη ιστορια του σταλινισμου.

4. Τούτο εξαριθμείται. Η Κλαδίνη, η οποία ήταν καμπανωνικός αντικαταστός [δεν] έχει μεταφραστεί στα Ἑλληνικά]. C. Bettelheim, *Ταξιδιοί ὀγκών στην Σοβιετική Ενοποίηση* [έλλην. έκδ. Ράπτας, Αθήνα 1976], 5. (Σ. τ.). Υπογειούς στην περιοχή δεν θα ήταν με μόνη την παραπομπή.

5. (Σ.Τ.Μ.) Άναφορά στη σταλινική θέση δια τη μια υπάρχει η πραγματική επιστήμη, ή προλεταιαρική-σοσιαλιστική, και από την άλλη η διοική ψευτεοπιστήμη, διάκριση άνωλογη με την «προλεταιαρι-

κή» και «ἀστική» τέχνη. Έτοι μή άστικη τάξη, διανόμητη στην αρχαία πολιτεία, η οποία αποτελείται από τη φευγαδορχία, και επειδή το κοινωνικό περιεχόμενο της πάλης της ήταν προσδετικό, παρήγαγε πραγματικές ἐπιτομονικές γνώσεις λιατί συμφέρουσαν την πάταν γνωσίσει την ἀντίκειμενική

κες γνωστοί σαν ομφέροντα ήταν γνωριστοί την αντικειμενική πραγματικότητα. Αντίθετα, ἀπὸ τὴ στήμη ποὺ δὲ ἀνώντας τὶς ἀστικῆς τάξης γίνεται ἀντιδραστικός (ἐναντίον τοῦ προλεταριάτου) ή ἀστικὴ τάξη ἔχεινται τὶς δυνατότητές της για ἐπιστημονική παραγωγή (και καλλιεργεία). Η ἐπιστημονική πρόδοση ἔκπτοτε περνά στὰ χέρια τοῦ προλεταριάτου, καὶ ἀκμάζει στὸ σοβιετικὸ καθεστώς. Στη βάση αὐτῶν τὸν θεωρητικὸν κατασκευῶν τυπήθηκαν, στὴν ΕΣΣΔ, σημαντικὲς «ἀστικὲς» ἐπιστημονικὲς κατακτήσεις, δύος ή κβαντομηχανική, ή θεωρία τῆς σχετικότητας, ή ψυχανάλυση, ή σύγχρονη γλωσσολογία, ή κυβερνητική, καθηγάνθηκαν οἱ κοινωνικὲς καὶ ιστορικὲς ἐπιστήμες, καὶ περιλογούσαν διόπτρα πρόσβειν καὶ καλλιεργούσαν «ἀστικὲς ψευτοπιστομονικὲς» ίδες.